

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till: a.iu@regeringskansliet

Yttrande över betänkande Etableringsboendelagen - Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35)

Er beteckning: A2025/00455

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Norrbottens län instämmer till stor del i utredningens förslag och ser särskilt positivt på de förslag till förbättringar som gjorts utifrån ett barnperspektiv. Länsstyrelsen ser positivt på rollen att fortsatt vara den aktör som för dialog med kommunerna och vi ställer oss positiva till det nya uppdraget som avser uppföljning av kommunernas arbete med etableringsboenden.

Länsstyrelsen instämmer ej i förslaget om en tidsbegränsad rätt till etableringsboende på max 36 månader och föreslår i stället att en nyanländ har rätt till etableringsboende i minst 36 månader med möjlighet till förlängning om den nyanlända inte kunnat erhålla en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

Länsstyrelsen instämmer ej i utredningens förslag om neddragning av finansiering till länsstyrelserna med 30 miljoner med anledning av att uppdraget att fatta beslut om kommunal tas bort. Att besluta om kommunal är en mindre resurskrävande uppgift och neddragningen står inte i proportion med det arbete som läggs ner på uppdraget.

Länsstyrelsen instämmer ej i utredningens förslag att fördelningsmodellen ska ta hänsyn till framtida boendesituation. Länsstyrelsen instämmer inte heller i utredningens förslag att villkora etableringsboendet med deltagande i arbetsmarknadspolitiska program.

Länsstyrelsen anser vidare att det finns delar i utredningens förslag som behöver ses över för att en ny lagstiftning ska nå sitt syfte och vara långsiktigt hållbar.

Kapitel 8 – Fördelning av de nyanlända som får omfattas av anvisning till kommuner

8.1. Vilka kriterier ska beaktas vid fördelningen?

Länsstyrelsen instämmer ej i utredningens förslag att fördelningen av mottagandet mellan kommuner ska ta hänsyn till förutsättningarna för nyanlända att hitta en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden efter tre års etableringsboende. Om mottagandet av nyanlända styrs till kommuner där det finns bostäder finns en risk att arbetsmarknadsförutsättningarna är sämre. För att främja integrationen är tillgången till arbetsmarknaden det viktigaste perspektivet att ta hänsyn till vid placering av nyanlända, vilket även utredningen konstaterar.

En stor del av Norrbottens kommuner har under en lägre tid haft bostadsbrist men ändå klarat av att ha ett högt mottagande av nyanlända enligt bosättningslagen. Flera kommuner har återkommande lämnat önskemål om ett högre mottagande trots en stor bostadsbrist, med motivering att de har stor arbetskrafts- och befolkningsbrist i kommunen. Det talar för att behovet av tillgång till bostad som en variabel inte är så stort.

Förslagen i etableringsboendelagen omhändertar kommunernas möjlighet att lämna egna önskemål om kommuntal. Detta innebär att de kommuner som anser att de inte har kapacitet att ta emot fler nyanlända med hänvisning till bostadsmarknaden kan inkludera det i sitt önskemål.

8.4.3 Ett tak för kommuner som önskar en ökad tilldelning

Länsstyrelsen instämmer i förslaget om en takmodell men saknar en mer utförlig konsekvensanalys och ställningstagande i relation till att inte föreslå ett "golv".

Länsstyrelsen ser en risk med möjligheten att önska, och potentiellt få, 0 i kommuntal vilket kan komma att påverka kommunernas beredskap och kapacitet negativt på längre sikt. Ett tillgodosett önskemål om 0 i kommuntal innebär med stor sannolikhet att verksamhet i aktuell kommun avvecklas, vilket riskerar att kunskap och kompetens förloras. Samtidigt förutsätter det att en annan kommun önskar ett högre tal. Om den förutsättningen förändras

eller upphör efter ett visst antal år finns risk för att vi i våra län får en mycket ojämn beredskap och kapacitet att ta emot nyanlända för bosättning.

Kapitel 10 Etableringsboende

10.2 Kommunens ansvar för att ordna etableringsboende

Utredningen går inte fram med några förslag som reglerar var etableringsboenden ska vara belägna och inte heller vilken typ av boenden som erbjuds de nyanlända. För att det övergripande syftet med att främja integration ska kunna nås bör det framgå att kommunerna i sitt arbete med bosättning av nyanlända ska säkerställa att de etableringsboenden som erbjuds till nyanlända bidrar till att främja individens möjligheter till integration.

Länsstyrelsen anser att det utifrån ett jämlikhets- och barnperspektiv kan finnas anledning att ställa vissa krav på vilken typ av boendelösningar en kommun ska ordna. För att säkerställa barns rätt till en trygg uppväxtmiljö och göra mottagandet mer jämlikt bör lagen innehålla en bestämmelse som garanterar viss boendekvalitet. Ett minimikrav behöver inte vara oförenligt med kommunens frihet att utforma etableringsboenden utifrån lokala förutsättningar, men samtidigt säkerställa jämlika mottagningsvillkor och att barnets rättigheter till en god boendemiljö säkerställs.

10.3 Nyanlända har en tidsbegränsad rätt till etableringsboende

Länsstyrelsen instämmer ej i förslaget om en tidsbegränsad rätt till etableringsboende på max 36 månader och föreslår i stället att en nyanländ har rätt till etableringsboende i minst tre år med möjlighet till förlängning av sitt hyreskontrakt i det fall den nyanlända inte kunnat erhålla en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

Länsstyrelsen ser positiv på att etableringsboende föreslås bli en rättighet för anvisade nyanlända men ser en risk att långsiktigheten går förlorad utifrån treårsgränsen och hur den beskrivits av utredningen. Vi anser att det bör tydliggöras att kommunernas organiserade mottagande av nyanlända är långsiktig och syftar till

att skapa förutsättningar att kunna bo kvar i sin anvisningskommun, även efter det att den treåriga rätten till etableringsboende löpt ut.

Inom ramen för nuvarande system tillämpar ungefär hälften av landets kommuner permanenta bostadskontrakt. Om det inte är möjligt att erbjuda längre eller tillsvidarekontrakt under tiden då den nyanlände har rätt till etableringsboende innebär det i praktiken ett minskat inflytande och handlingsutrymme för landets kommuner att arbeta för att rätten till en lämplig bostad tillgodoses.

Utredningen pekar på risken att treårsgränsen blir normerande även för de kommuner som tidigare erbjudit långsiktiga boendelösningar. I Norrbotten erbjuder en klar majoritet av länets kommuner, både små och stora, förstahandskontrakt redan under det första året. Länsstyrelsen ser därför att förslaget om etableringsboende i max tre år kommer att försämla förutsättningarna för ett tryggt, hållbart och långsiktigt boende i Norrbottens kommuner. I stället för att få ett förstahandskontrakt redan efter några månader så kommer de nyanlända att få ett etableringsboende i tre år vilket innebär en större osäkerhet kring boendesituation under en betydligt längre tid.

Länsstyrelsen föreslår att den nyanlände får rätt till etableringsboende i minst tre år med möjlighet till förlängning av sitt hyreskontrakt i det fall den nyanlände inte kunnat erhålla en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

I det fall regeringen ändå väljer att gå vidare med förslaget om etableringsboende på max tre år så är det viktigt att det framgår av författningar att kommunerna fortsatt har möjlighet att erbjuda den nyanlände ett boende som sträcker sig längre än de tre åren.

10.6 Rätten till etableringsboende kan i vissa fall upphöra i förtid

Länsstyrelsen instämmer ej i förslaget om att etableringsboendet ska vara villkorat genom att den nyanlände aktivt bidra till sin etablering i arbets- och samhällslivet.

Länsstyrelsen konstaterar att incitament för nyanlända att delta i sin egen etablering redan finns genom att de arbetsmarknadspolitiska programmen är kopplade till ekonomiska ersättningar för den nyanlände. Antalet som missköter sig är lågt. Det finns inget som

visar på att ett villkorat etableringsboende på något sätt skulle bidra positivt till den nyanländas integration, vilket även utredningen fastslår.

Om en individ trots allt blir av med sitt boende så är det ändå kommunens ansvar att säkerställa tak över huvudet för den individ som då fortsatt befinner sig i kommunen och är bostadslös. Förslaget skulle vidare innebära merkostnader för uppföljning. Det förefaller således både verkningslöst och kostsamt för såväl stat, kommun och individ att gå vidare med detta förslag. Den eventuella preventiva effekt som hotet om att förlora rätten till etableringsboende skulle kunna ha är inte proportionerligt med de negativa effekter som en otrygg boendesituation medför.

Kapitel 11 Förslag om stöd, information och uppföljning

11.3 Länsstyrelsen ska följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

Länsstyrelsen instämmer i förslaget men anser att Länsstyrelsens uppföljningsansvar gällande etableringsboende bör regleras i 4 kap. etableringsboendeförordningen i stället för i förordning (2016:1363) om länsstyrelsernas uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Länsstyrelsens uppföljningsansvar gällande etableringsboende bör regleras i 4 kap. etableringsboendeförordningen. Därigenom knyts det uppföljande uppdraget av etableringsboende på ett tydligare sätt till länsstyrelsens uppdrag i samma förordning om att föra dialog om kommunernas planering för att ta emot och ordna en bostad.

Förordningen (2016:1363) om länsstyrelserna uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända bör även fortsättningsvis ange den bredare inriktningen för länsstyrelsen uppdrag, vilket ger utrymme och flexibilitet att över tid anpassa länsstyrelsens uppföljning av kommunernas mottagande utifrån nationella prioriteringar och regionala behov. Genom att, som utredningen föreslår, så tydligt skriva fram ett uppföljningsuppdrag kopplat till anvisade nyanlända och etableringsboende skulle förordningen fokusera omotiverat mycket på boendelösningarna, på bekostnad av kommunernas andra insatser.

Kapitel 18 Konsekvensutredning

18.7.3 Länsstyrelserna

Länsstyrelsen instämmer ej i förslaget om att minska länsstyrelserna finansiering med 30 miljoner kronor med hänvisning till minskad roll och insats i bosättningssystemet.

Det saknas stöd i betänkandet för att minska anslaget med 30 miljoner kronor enbart med hänvisning till minskad roll och insats i bosättningssystemet. I nuvarande system är beslutet om kommunalt endast en liten administrativ del av länsstyrelsernas arbete. Länsstyrelsen kommer enligt utredningens förslag fortsatt ha en central roll vad gäller att föra dialog med kommunerna och möjliggöra omfördelningar. Länsstyrelsens erfarenhet är att denna typ av dialoger är det som tar tid och resurser i kommunalt-processen. I och med det föreslagna systemet blir processen dessutom mer komplex. Vår bedömning är därför att behovet av länsstyrelsernas insatser i vart fall inledningsvis kommer att öka till följd av utredningens förslag. Även i den nationella samverkan kring fördelningstal och takmodell förutser vi att arbetsinsatserna kommer att öka till följd av förslagen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Lotta Finstorp med utvecklingsledare Christoffer Eriksson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Annika Nordstrand medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.